NGỌN ĐÈN ĐẠO-ĐỨC

PHÊ-BÌNH—LỢI HAY HẠI?

SỰ phê-bình chơn-chánh chẳng phải chỉ là chỉ-trích, nhưng cũng là khen-ngợi. Phải theo thiện-cảm mà đặt mình vào địa-vị người khác, và cố đánh giá công-việc người ấy cho xứng-đáng. Hãy để ý đến cách Đức Chúa Jêsus phê-bình các Hội-Thánh trong sách Khải-huyền: Trước ngợi-khen, sau mới quở-trách. Cách phê-bình ấy thật có ích-lợi, vì chúng ta thành-thực khen-ngợi những chỗ tốt của một công-tác, nên người đương nghe ta phê-bình càng sẵn-sàng lắng tai nghe ta sửa-chữa những chỗ sai-lầm. Người bạn thành-tín chẳng phải chỉ nói lời đường-mật, nịnh-hót. Bạn ấy có phép nói lời làm đau lòng tự-ái của ta, có phép sửa-chữa hơn là khen-ngợi. Nhưng «bạn-hữu làm cho thương-tích, ấy bởi lòng thành-tín» (Châm 27 : 6). Kẻ nịnh-hót bao giờ cũng cẩn-thận không dám «nói thật mất lòng.» Nhưng

«Mật ngọt chết ruồi,
«Những nơi cay-đắng là nơi thật-thà.»

Bạn tốt muốn giúp ích cho ta, dẫu rằng có khi phải nói lời ta không thích nghe ngay lúc ấy. «Trung-ngôn nghịch nhĩ» là thế.

Vì ta bất-toàn nên cần chịu kẻ khác phê-bình

Ta đáng nhờ sự phê-bình mà được ích-lợi. Người cố-chấp không chịu ai phê-bình. Ít người, ít lắm, chịu thú-nhận mình đã sai-lầm, chịu cho kẻ phê-bình giúp ích mình. Sẵn-sàng nghe sửa-dạy tức là tỏ ra mình có tâm-trí khôn-ngoan, tánh-tình khả-ái. Bổn-tánh loài người rất yếu-đuối, rất ngu-dốt, rất dễ hiểu lầm, nên ta đáng phải cảm-kích vì được kẻ khác đem sự kinh-nghiệm và trí phán-đoán ma giúp-đỡ mình. Ta càng khôn-ngoan, ắt càng thấy mình dốt-nát. Ai quyết-định không chịu xem-xét mưu-định hoặc ý-kiến của kẻ khác cho biết phải quấy thế nào, nấy chỉ dựng bức tường ngăn-cản mình đạt tới bậc trọn-lành hơn.

Dẫu chúng ta khôn-ngoan tài-giỏi đến bậc nào, cũng còn kẻ khác biết một vài đều hơn ta, có thể bày-tỏ ý-kiến quí-báu và hữu-ích quan-hệ đến một đôi phần công-việc ta. Ngày nọ, có người thợ giày «cà-mèng» đứng trước bức tranh tuyệt-xảo do tay một họa-sĩ trứ-danh. Người biết chắc mình không thể nào vẽ một bức tranh như thế, nhưng biết mình đóng được giày tốt. Vậy, người đánh bạo phê-bình một cái lỗ dây giày trên bức tranh. Nhà họa-sĩ khôn-ngoan và khiêm-tốn rất mực, nên chịu lời phê-bình của người thợ giày mà đổi cái lỗ dây theo ý người đã bày-tỏ đó. Ngoài làng mỹ-thuật, trăm công ngàn việc khác cũng thật có như thế. Dẫu trí-tuệ ta sáng-suốt đến đâu, cũng còn một vài đều người khác biết rõ hơn ta. Nếu ta ao-ước gây-dựng một công-trình hoàn-mỹ, thì phải vâng theo những lời khuyên-dạy mách-bảo hữu-ích của bất-luận ai đã sẵn lòng giúp-đỡ mình. Ta phải vui-vẻ tiếp-nhận những lời phê-bình có ý giúp ích cho công-việc mình. Ta phải tìm-tòi ý-kiến của những người khôn-ngoan, thông-thạo hơn mình. Ta phải đem lòng đơn-sơ mà nghe mọi lời người khác có thể phê-bình công-việc mình.

Mang hại vì không chịu kẻ khác phê-bình

Để được ích-lợi do sự phê-bình, ta cần mở sẵn tâm-trí để tiếp-nhận lời khuyên-bảo. Có người chỉ bị sự phê-bình làm hại, chớ không được ích-lợi chi. Họ luôn luôn cho sự phê-bình là hiểm-độc, và chỉ tiếp-nhận nó bằng một cảm-tình cay-đắng. Họ căm-hờn lời phê-bình, cho là láo-xược, dẫu rằng nó có nguồn-gốc và hình-trạng nào cũng mặc. Họ cho phê-bình là ác-nghiệt, là một cách công-kích vì tư-thù, họ cần phải chống-cự. Họ dường như tưởng rằng hành-vi cử-chỉ của mình đã trọn-vẹn lắm, đến nỗi không ai có phép phê-bình gì hết, trừ phi khen-ngợi, tán-tụng thì được. Người nào dám ngụ-ý chê-bai ư? Họ lập-tức coi là thù-nghịch. Điên-dại thay là kẻ ôm-ấp thái-độ ấy đối với những lời phê-bình nhơn-từ, hữu-ích! Khôn-ngoan thay là kẻ chịu nghe tiếng quở-trách yêu-thương của bè-bạn! Chính Sa-lô-môn cũng tôn-trọng một người như thế, vì ông nói rằng: «Lời quở-trách thấm sâu vào người khôn-ngoan, hơn là trăm roi đánh vào kẻ ngu-muội» (Châm 17 : 10).

Nhứt là anh em niên-thiếu trong làng truyền-đạo phải vun-trồng tinh-thần khiêm-tốn, thành-thực, sẵn-sàng tiếp-nhận mọi lời phê-bình có ý giúp ích cho mình. Ai chối-bỏ và căm-hờn mọi lời phê-bình, thì tự mình trừ mất phương-pháp tối-hảo để được khôn-lớn hơn và trọn-lành hơn về phần đạo-đức. Ông truyền-đạo như thế sao khỏi sai-lạc khốc-hại hoặc trong cách giảng-dạy, hoặc trong khi giao-tiếp với anh em giáo-hữu. Nhưng nào ai dám nói cho ông biết vì, ôi thôi, ông dễ nổi giận lắm! Vậy, ông cứ vấp-ngã, luôn luôn phạm vào đều lầm-lỗi cũ, và không hề được ích-lợi do ý-kiến và trí phán-đoán của kẻ khác.

Đừng phê-bình vì cớ-tích xấu

Trên đây chúng tôi cốt luận về sự phê-bình nhơn-ái và hữu-ích. Khốn thay, cũng có cách phê-bình khác nữa! Lắm kẻ lấy làm khoái chí vì có thể bới-móc và phô-trương lầm-lỗi của kẻ khác. Lại còn người chỉ khi nào nổi giận mới kể xấu kẻ khác, khi nào căm-tức mới công-kích kịch-liệt. Sự công-kích ấy thường có hại vì làm ngã lòng kẻ bị công-kích. Nếu không vì tình yêu-thương, thì ta chẳng nên phê-bình hoặc sửa-dạy người khác. Khi nào gần phê-bình kẻ khác mà tự thấy có mầm-rễ cay-đắng hiểm-độc nảy lên trong lòng mình, thì tốt hơn là ta làm thinh, đừng nói gì cho đến lúc mình có thể nói theo tình yêu-thương. Nhưng không cứ kẻ khác bày-tỏ lầm-lỗi của ta cách nào, tốt hơn là ta tiếp-nhận sự phê-bình một cách khiêm-nhường, nhã-nhặn, như thế mới được ích-lợi. «Chớ trách kẻ nhạo-báng, e nó ghét con; hãy trách người khôn-ngoan, thì người sẽ yêu-mến con» (Châm 9 : 8). Tục-ngữ Anh có câu: «Nói một lời với người khôn-ngoan thì đủ rồi.» Ấy cũng như ca-dao nước ta có câu:

«Kim vàng ai nỡ uốn câu.
«Người khôn ai nỡ nói nhau nặng lời.»

Chúng ta có khôn-ngoan chăng?

Vậy, chúng ta nên «khôn-ngoan» và học-tập bài quí-báu nầy: Đừng căm-tức kẻ phê-bình, dẫu kẻ ấy có ý tử-tế hay độc-ác cũng vậy. Phải sẵn lòng và sốt-sắng chịu cho không cứ là ai dạy-dỗ mình, vì kẻ hèn-hạ ngu-dốt nhứt cũng biết một vài đều hơn ta và có thể dạy-dỗ ta theo một vài phương-diện. Phải vui-vẻ tiếp-nhận chơn-lý, hoặc nó đánh vào lòng tự-kiêu của ta, làm cho ta hổ-ngươi, hoặc cách nó phát-hiện có thể khiến ta đau-đớn. Khi nào ta nhận thấy mình có chỗ không đẹp-đẽ, cao-thượng, thì phải kiếm cách sửa-đổi liền. Có thế ta mới nắn-đúc được tâm-tánh toàn-thiện, mới làm được những công-việc toàn-mỹ, mới mong đi bước đường đời một cách vững-vàng, chắc-chắn, thoát được bao phen vấp-ngã nặng-nề!—*Bà C. soạn.*